

מסכת בבא בתרא פרק שביעי בית כור

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר ז"ל

מקרא בסוף המסכת

(בבא בתרא קב, ב)

משנה :

האומר לחבירו "בית כור * עפר" (כלומר: הראוי לזריעה; אבל אם לא אמר "עפר" אפילו כולה סלעים הגיעו, דשמה לבנות בית, או למישטח בה פירי זבין ליה, ויד לוקח על התחתונה) **אני מוכר לך** (דהיינו לפי חשבון סאתים בחצר המשכן, דהיינו מאה על חמשים, ומכאן צא וחשוב לבית כור: ט"ו פעמים מאה על חמשים; שבית כור הוא 'חומר', והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה) 'כי עשרת הבתים חומר' וכתוב (יחזקאל מה, יא) 'האיפה והבת תוכן אחד להן' [האיפה והבת תוכן אחד יהיה לשאת מעשר החומר הבת ועשירית החומר האיפה אל החומר יהיה מתכונתו] והאיפה שלש סאין; נמצא בית כור שלשים סאין, ולא מקום הראוי לזרע כור תבואה קאמר אלא לפי חשבון ששיערו חכמים כדפרישנא הכא (והוא בריבוע ארבע אמות חסר משהו פחות משליש רוחב אצבע ויתר על רובע כנ"ל) : **היו שם נקעים** (בקעים חריצים ונעיצים) **עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין עשרה טפחים** - **אין נמדדין עמה** (אלא נותן לו בית כור שלם מקרקע חלק: דכיון דעמוקים או גבוהין עשרה וכגון שרחבין ארבע על ארבע, דהו' 'מקום חשוב' בפני עצמו, אפילו לענין רשות היחיד דשבת - אין דעתו של אדם לקנות שדה אחד ויהיה לו טורח כשתי שדות לחרוש ולזרוע בשני מקומות למעלה ולמטה, כדמפרש בגמרא) [רבנו גרשום: ומשמע שאינם מקודשים]; **פחות מכאן** (בגובה או בעומק) - **נמדדין עמה** (דאין שדה בלא טרשים ונקעים פורתא, ובטלי להו; ובגמרא מפרש: דעד ארבע קבין בטלי בבית כור, אבל טפי לא); **ואם אמר לו "בבית כור עפר"** (משמע כמות שהוא: בין סלעים בין עפר, דהכי משמע "בבית כור עפר", ולא בית כור עפר ממש) - **אפילו היו שם נקעים עמוקים יותר מעשרה טפחים או סלעים גבוהין יותר מעשרה טפחים** - **הרי אלו נמדדין עמה** (דלהכי אהני 'בבית כור': לטפויי הני; ומיהו אי הוי יותר מארבעה קבין - אין הלוקח מקבל, דלהכי אהני מאי דאמר ליה "עפר": דראוי לחרישה וזריעה בעינן; כן נראה בעיני). (ונראה בעיני ד"בית כור קרקע אני מוכר לך" - אפילו כולו סלעים - הגיעו.)
* (לפי חשבון סאתים בחצר המשכן, דהיינו מאה על חמשים, ומכאן צא וחשוב לבית כור: ט"ו פעמים [שהרי בכור יש 30 סאה, כפי שמוכיח הרשב"ם בהמשך מ'יחזקאל':] מאה על חמשים; שבית כור הוא 'חומר', והוא עשרה איפות שנאמר (יחזקאל מה, יד) [וחוק השמן הבת השמן מעשר הבת מן הכור עשרת הבתים חומר] **כי עשרת הבתים חומר**; וכתוב (יחזקאל מה, יא) 'האיפה והבת תוכן אחד להן' [האיפה והבת תוכן אחד יהיה לשאת מעשר החומר הבת ועשירית החומר האיפה אל החומר יהיה מתכונתו] והאיפה שלש סאין; נמצא בית כור שלשים סאין, ולא מקום הראוי לזרע כור תבואה קאמר, אלא לפי חשבון ששיערו חכמים, כדפרישנא הכא (והוא בריבוע ארבע אמות חסר משהו פחות משליש רוחב אצבע ויתר על רובע כנ"ל).)

גמרא :

תנן התם [עכרין פ"ז מ"א] : **המקדיש שדה בשעת היובל** (בזמן שהיובל נוהג; דאילו בזמן שאין היובל נוהג, תנן בערכין דנפדה בשויו, כדתנן (ערכין פ"ח מ"א): 'המקדיש שדה בשעה שאין היובל נוהג אומר לו "את פתח ראשוך" כו' ובמקדיש שדה אחוזתו בתחלת היובל מיידי; ולא גרסינן 'בשנת היובל' דפולגתא דאמוראי היא בערכין המקדיש שדה בשנת היובל עצמה רב אמר כו') - **נותן לו לבית זרע** (קרקע הראוי לזריעה) **חומר שעורים חמשים שקל כסף** (כדכתיב (ויקרא כז, טז) ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערך לפי זרעו זרע חומר שעורים וגו') [בחמשים שקל כסף]; והיינו 'בית כור'); **היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהין עשרה טפחים** -

(בבא בתרא קג, א)

אין נמדדין עמה (לפדות לפי חשבון זה הקצוב בפרשה, דחשיבי שדה בפני עצמו; וכיון דלא הוה שדה זרע, כדלקמן: דמוקמינן לה בנקעים מלאים מים - אין נפדין אלא בשווייה; ובתורת כהנים מפי' לה מקראי: 'ואם משנת היובל יקדיש שדה' מה תלמוד לומר? מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים כו' שאין נמדדין עמה? תלמוד לומר: 'שדה'; וליכא למימר 'אין נמדדין עמה' דלא קדשו כלל, דהתנן בשילהי 'המוכר את הבית' (לעיל דף עא): 'המקדיש את השדה הקדיש את כולו', אפילו בור וגת, וכל שכן נקעים וסלעים) [רבנו גרשום: ומשמע שאינם מקודשים; והתוספות כרשב"ם]; **פחות מכאן נמדדין עמה** (לפדות לחשבון סלע ופונדיון לבית כור לשנה ונפקא לן בתורת כהנים: 'ואם אחר היובל יקדיש שדה' מה תלמוד לומר? מנין אתה אומר היו שם נקעים עמוקים פחות מעשרה או סלעים גבוהים פחות מעשרה טפחים הרי אלו נמדדין עמה? תלמוד לומר: 'שדה') **ואמאי** (אין נמדדין לפדות לפי חשבון)? **לקדשו באנפי נפשיה** (כלומר: אם אין רוצה למודד עמה לפי שהן 'שדה חשוב בפני עצמן', ויכול לפדות כל אחד ואחד בפני עצמו, כמקדיש שתי שדות: שיכול לפדות זה בלא זה - ליקדשו מיהא באנפי נפשייהו: שכשירצה יפדה אותן הנקעים בפני עצמן לפי חשבון בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, כדין שדה אחוזה, ואמאי קתני 'אין נמדדין' דמשמע כלל וכלל אינן בקדושת תורת 'שדה אחוזה' אלא קדושת דמים, לפדות בשווייה) [עיי' תוספות] !

וכי תימא: כיון דלא הוי (אותן הנקעים) בית כור - לא קדשי (בפני עצמן, בתורת שדה אחוזה, אלא לפדות בשווייהן כשדה מקנה; ומשום דגבי שדה אחוזה 'זרע חומר שעורים' כתיב), והא תניא (בתורת כהנים גבי שדה אחוזה, דכתיב 'ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו'): "שדה" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (שם) 'זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף', אין לי אלא שהקדיש בענין הזה; מנין לרבות לתן, וחצי לתן, סאה, תרקב, וחצי תרקב? תלמוד לומר: 'שדה' מכל מקום ((גירסת הרשב"ם בתורת כהנים: 'שדה' מה תלמוד לומר? שיכול: אין לי אלא המקדיש בית כור שגואל בענין הזה; הקדיש בית לתן, בית סאה, בית קב - מנין? תלמוד לומר: 'שדה' מכל מקום - הכי מיתניא בתורת כהנים) ! ? אמר רב עוקבא בר חמא: הכא - בנקעים מלאים מים עסקינן, דלאו בני זריעה נינהו (ולא קרינא להו 'בית זרע'; הלכך אין נמדדין עמה, אלא [בפני עצמן] לפדות בשווייהן); דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים - שמע מינה. אי הכי (כיון דטעמא משום דאין בני זריעה) אפילו פחות מכאן (מעשרה) נמי (לא יהו נמדדין עמה) ! ?

הנהו 'נגאני דארעא' (ביקועי הקרקע, ואין להם שם בפני עצמן; וכיון דעיקר השדה ראוי לזריעה - הרי כל השדה נקרא 'בית זרע', דהנהו נגאני בטילי לגבי שדה) מיקרו, 'שדרי' (גבשושיות; שאי אפשר לקרקע להילקט במלקט ורהיטני שלא יהו בה בקועים וגבשושיות) דארעא מיקרו ('נגאני' - אנקעים קאי, ו'שדרי' קאי אסלעים); הכא מאי (נקעים עמוקים עשרה דמתניתין, גבי מכירה, דקתני נמי 'אין נמדדין עמה' - מי מיירי נמי בנקעים מליאין מים, דומיא דסלעים, והלכך לא הוו בכלל 'בית כור עפר', אבל אי הוו ראויין לזריעה - נמדדין עמה, כדאמרן גבי הקדש? או דלמא לא דמי מכירה להקדש, דאין אדם רוצה... כדלקמן) ? אמר רב פפא: אף על פי שאין מלאים מים; מאי טעמא? אין אדם (הלוקח) רוצה שיתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלשה מקומות (בשני שדות, דאיכא טורח מרובה בחרישה וזריעה וקצירה בשני שדות יותר משדה אחד גדול ביחד; וגם המוכר יודע היה שלדעת כן קונה הלוקח; הלכך עליה דמוכר רמיא לגלווי שימכור לו בשני מקומות; וכיון דלא פירש - לא מקבל לוקח). מתקיף לה רבינא: והא דומיא דסלעים קתני: מה סלעים דלאו בני זריעה נינהו - אף הני נמי דלאו בני זריעה נינהו ! ? כי קתני דומיא דסלעים - א' פחות מכאן (כלומר: משום סיפא, דקתני 'פחות מכאן נמדדין עמה' תנא רישא 'נקעים וסלעים' דלאו בני זריעה נינהו, לא שמועינן דהיכא דהוו פחות - אף על גב דלאו בני זריעה נינהו - נמדדין עמה; ומיהו רישא, דקתני דומיא דסלעים - הוא הדין נמי אי לא הוי דומיא דסלעים אין נמדדין עמה, כיון דהוי מקום חשוב בפני עצמו: דאין אדם רוצה כו'; וגבי הקדש, דאמרן לעיל 'דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים' - שפיר קדייקא דומיא דסלעים: דאילו ה"נ גבי מכירה בעל כרחנו רישא דומיא דסלעים קתני: בשאינן ראויים לזריעה אלא שאנו דוחקים לתוך הדין בראויים לזריעה; והא דנקט 'שאין ראויין לזריעה' דומיא דסלעים - משום סיפא נקט לה; ומכל מקום 'דומיא דסלעים' קתני).

<פחות מכאן נמדדין עמה>:

אמר רבי יצחק: טרשים שאמרו (במתניתין: 'פחות מיכן נמדדין עמה', והוא הדין לנקעים מלאים מים, דלא חזו לזריעה) - בית ארבעת קבין (הני מילי דנמדד כגון דלא הוו אלא בית ארבעת קבין בין כולן כי מצרפת להו בההוא בית כור; והוא הדין לקביים בחצי כור; אבל טפי מארבעה קבין לא מקבל לוקח, דהא 'בית כור עפר' אתני ליה מוכר ללוקח' וכולי האי לא מחיל איניש).

אמר רב עוקבא בר חמא: והוא שמובלעין (הנהו ארבע קבין) בחמשת קבין (שמפוזרין בכל חמשת קבין; וכל שכן אם מפוזרין יותר, כגון בששה או בשבעה קבין, דבטילי; אבל אם אין מפוזרין אלא בארבעה קבין ומחצה - כמו שמכונסין דמו, ולא בטילי, ואין נמדדין עמה; דכאבן אחת רחבה ארבעה קבין דמי; ודוקא ארבעה קבין, אבל פחות מארבעה קבין, כיון דאין גבוהין עשרה - אפילו הוו סלע אחת - נמדדין עמה).

רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: והוא שמובלעין ברובה של שדה (אפילו מובלעין בטפי מחמשה קבין - כרצופים דמו, ואין נמדדין עמה; וכל שכן בחמשה קבין דאין נמדדין עמה, עד שיהו מובלעין ברובה של שדה, כגון: דבית כור הוי שלשים סאין, ורובן הוי ט"ז סאין, וארבעה קבין היינו ט"ז רבעים - רבעי הקב, נמצאו ארבעה קבין המובלעין ברובה של שדה, היינו רובע לכל סאה; אבל ביותר מרובע לסאה חשיבי כמכונסין, ולא בטילי ואין נמדדין עמה).

בעי רב חייא בר אבא (בהן מילתא דרבי יוחנן דאמר 'הוא שמובלעין ברובה של שדה': פשיטא לי דאם מפוזרין כל הארבע קבין בכל רובה של בית כור בשוה, כגון רובע לסאה, ט"ז רבעין לט"ז סאין - דבטל; אלא הכי קמבעיא לי): רובן במעוטה ומעוטן ברובה (אם רובן של ארבעה קבין, דהיינו תשעה רבעין בשבעה סאין, ומיעוטן של ארבע, דהיינו ארבעה רבעין מפוזרים ברובה של רוב השדה, שהן תשעה סאין: דהיינו שבעה רבעים בתשעה סאין) - מהו (מי אמרינן: כיון דרובן של ארבע קבין מכונסין הן, ואין מפוזרין כראוי, משום דהוו תשע רבעין בשבעה סאין, ולפי חשבוננו של רבי יוחנן רובע לכל סאה בעינן נמי שכל הארבע קבין [אין] מפוזרין כראוי דמי, ואין נמדדין עמה? או דלמא: כיון דבין כל הארבע קבין מפוזרים ברוב כל השדה, דהיינו ט"ז רבעין בט"ז סאין - שפיר דמי, ולא קפיד רבי יוחנן אלא שיהו כל הארבע קבין מובלעין ברובה של שדה, ולא אתא למעוטי אלא היכא דכולן במיעוט שדה, דהוו כולן רצופין

יותר מדאי, אבל אם רובה של שדה ארבעה קבין רצופין, ומיעוטן מפוזרין יפה, וכגון שבין כולן תופסין רוב השדה - שפיר דמי, ונמדדין עמה? כן נראה בעיני, ועיקר? **ת י ק ו**.

(והכי גרסינן: 'רובן במיעוטה ומיעוטן ברובה מהו? תיקו; וחדא בעיא היא.)

ב ע י ר ב י י ר מ י ה :

(**ב ב א ב ת ר א ק ג , ב**)

כ ש י ר מ ה ו (אם היו מובלעין ברובה של שדה, ולא בריבוע כעין חצובה, דהתם ודאי שפיר מזדרע בינתייהו שתי וערב, וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט עד שיעבור הסלע ויחזור ויחרוש; אלא שעשוין כאצעדה דלא מזדרע בינתייהו שפיר כל כך כזה [ראה ציור בגמרות])? (ואם תמצוי לומר דהכא נמי נמדדין עמה) **כ ש ו ר ה מ ה ו** (דכל 'כנגד השורה' אינו יכול לחרוש ולזרוע השדה, וכל חרישות בעינן שתי וערב, כשורה כזה [ראה ציור בגמרות]); ומיהו על ידי הדחק יכול לחרוש) ? (ואם תמצוי לומר דכשורה נמדדין עמה) **א י צ ט ד י נ י נ** (דלא מזדרע שפיר כמו שורה) **מ ה ו** (אם ברובה של שדה מפוזרין כעין קרני שור האי צטדין כזה [ראה ציור בגמרות] וכן כולן אחרון לא מזדרע שפיר כראשון)? **ד ר כ ע ק ל ת ו נ** (כזה [ראה ציור בגמרות]) **מ ה ו** ? **ת י ק ו**.

ת נ א (אמתייתן קיימא ברייתא, דקתני 'פחות מיכן נמדדין עמה', וקתני עלה): **א מ ה י ה ס ל ע י ח י ד י** (חוץ מן השדה סמוך לשדה, ובא לו המוכר להתחיל למדוד משם) **א פ י ל ו** (אי הוי ההוא סלע) **כ ל ש ה ו א** (דהוי נמוך מעשרה טפחים הרבה, וקצר מארבעה טפחים) - **א י נ נ מ ד ר ע מ ה** (אפילו הכי אין נמדדין עמה, דלא בטיל לגבי שדה אלא היכא דכי מובלע בתוך השדה); (אבל כשהוא חוץ מן השדה - לא בטיל לגבי שדה; ולא מיבעיא אי הוי יחידי ממש, אלא אפילו) **ו א מ ה י ה ס מ ו כ** **ל מ צ ר** (אי הוה בתוך השדה אלא שסמוך למצר) - **א פ י ל ו כ ל ש ה ו א א י נ נ מ ד ר ע מ ה** (אלא היכא דהוי מובלע באמצע שדה הוא, דמיקרו 'שידרי דארעא', ובטילי; כן נראה בעיני, ועיקר; ורבותינו מפרשים דאדרבי יצחק קאי, דאוקי 'לפחות מיכן' דמתניתין בדהו ארבע קבין, דבטילי, ואוקימנא במפוזרים בחמשה קבין; אי נמי ברוב שדה, ומשום הכי בטילי, אבל במכונסין - לא בטילי; וקסלקא דעתא הני מילי בנמוכין מעשרה וגבוהין יותר משלשה, אבל נמוכין פחות משלשה לא בעינן מפוזרין, והשתא אתיא ברייתא למימר: דאי הוה הנהו ארבע קבין סלע אחד - אפילו כל שהוא - אין נמדדין, כלומר: אף על גב דאין גבוהין שלשה - לא בטילי; ולא נהירא לי האי פירושא כלל: דמאי שנא סלע יחידי מסלעים הרבה מכונסים? הא כיון דמכונסים - כסלע אחד דמו! ועוד: מנין לנו שיש חילוק בכל פחות מעשרה בין גבוה שלשה לפחות משלשה? וכלל וכלל אין ליישב אלא כמו שפירשנו).

ב ע י ר ב פ פ א : מ ו פ ס ק ע פ ר (כל שהוא) **כ י נ ת י מ** (כגון פחות משלשה בין ההוא סלע קטן למצר) **מ ה ו** (מי חשבינן ליה כסמוך למצר. או לא, ויהיה נמדד עמה) ? **ת י ק ו**.

ב ע י ר ב א ש י : (אם תמצא לומר הפסק עפר בינתיים הוי הפסק, אבל אם יש הפסק) **ע פ ר מ ל מ ט ה ו צ ו נ מ א ל מ ע ל ה** (ואותה צונמא למעלה סמוך למצר), (אי נמי איפכא:) **ע פ ר** (מעט) **מ ל מ ע ל ה** (ולא גבוה שלשה בעומק המחרישה) **ו צ ו נ מ א מ ל מ ט ה** - **מ ה ו** (מי אזלינן בתר עפר, ונמדדין? או דלמא צונמא עיקר, ואין נמדדין) ? **ת י ק ו**.

מ ש נ ה :

"בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל (כלומר: "בצמצום אני מוכר לך שדה שיש בו בית כור עפר, כמו שמודדין במדת החבל לא פחות ולא יותר) **": פ י ח ת כ ל ש ה ו א** (שלא היה באותו שדה בית כור שלם) - **י נ כ ה** (המוכר כפי הפחת, והמקח קיים, ואף על גב דאמר רבא בפרק 'המוכר את הספינה (לעיל דף נ') 'כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין - אפילו פחות מכדי אונאה חוזר' ומוכח התם דמקח טעות הוי - הני מילי במטלטלין, אבל בקרקע - לא שייך בהו חזרה, דקים להו לרבנן דניחא ליה ללוקח לקנות מה שימצא לפי המדה, הן חסר והן יתר, ומוכר נמי הכי קאמר ליה: "בית כור עפר אני מוכר לך לפי מדת החבל, ואם יחסר אנכה, ואם יותר - תחזיר לי", ואף על גב דאין אונאה לקרקעות - הני מילי כשימכור לו ביוקר יותר משתות, אבל היכא דמטעין זה את זה במדה - צריך לנכות מן הדמים); **ה ו ת י ר** (קרקע) **כ ל ש ה ו א** (על בית כור) - **י ח ז י ר** (למוכר; ולקמיה מפרש דמה שירצה מוכר יחזיר לו לוקח: קרקע או מעות);

ו א מ ר (לו מוכר ללוקח בשעת מכירה) **"(בית כור עפר אני מוכר לך בכך וכך) הן חסר הן יתר"** (ולא אמר לו "מדה בחבל" - דאילו היכא דאמר ליה תרוייהו: "מדה בחבל הן חסר והן יתר" - פלוגתא דבן ננס היא לקמיה) - **א פ י ל ו פ י ח ת ר ו ב ע ל ס א ה** (רובע הקב לכל סאה, דהיינו שלשים רבעים לבית כור, שהן שבעה קבין ומחצה) **א ו ה ו ת י ר ר ו ב ע ל ס א ה** (לכל סאה) -

ה ג י ע ו (דבהכי הוי מחילה; דכיון דאמר ליה "בית כור", האי דקאמר "הן חסר והן יתר" - חסר או יתר מעט על בית כור קאמר, אבל טובא - לא: דאם כן אמאי קאמר "בית כור"? ובגמרא בעי: היכא דאמר ליה "בית כור עפר" סתמא, ולא אמר ליה לא "מדה בחבל" ולא "הן חסר הן יתר" - מאי? והאי דקאמר 'אפילו פחת רובע לסאה' ולא קאמר 'אפילו פחת שבעה קבין ומחצה לכור' - לאשמועינן אתא: דאפילו במכירה מועטת, כגון "בית סאה אני מוכר לך", הן חסר הן יתר, ואיכא חסר רובע או יתר רובע - הגיעו: דאף על גב דפליגי אמוראי בגמרא גבי שני כורין: דאיכא למאן דאמר דאי איכא רובע לכל סאה, דהוה להו בין הכל יותר מתשעה קבין - לא הויא מחילה, בפחות מכור כולו מודו, שהמחילה הולכת לפי חשבון רובע לכל סאה); **י ו ת ר מ כ א נ** (יתר מרובע לכל סאה אם הותר) - **יעשה חשבון** (יחשב את כל היתר על הבית כור, ואפילו הרבעין עצמן, כדמטיק לקמן במתניתין, ויחשב כמה הותר וכמה שוין לפי חשבון שמכר את הבית כור; וכגון שלא הוזלו קרקעות: שאם הוזלו - לא נכוף את הלוקח לקנות כשעת היוקר; גם אם הוקרו - יכול לטעון "איני רוצה לקנות ביוקר כל כך", כדמפרש בגמרא) .

(אבל אי כדקיימי קיימי) **מה הוא מחזיר לו? מעות; ואם רצה - מחזיר לו קרקע** (צריך הלוקח ליתן כרצון המוכר: שאם רצה מוכר - יחזיר לו לוקח מעות, דתקנת חכמים היא זו: דמה יעשה המוכר בקרקע מועט בפני עצמו שאינו חשוב 'שדה'? הלכך כופין את הלוקח ליקח, ד'זה נהנה חה אינו חסר'; או אם רצה מוכר - יחזיר לו לוקח הקרקע בעין, שהרי מן הדין הוא דמחזיר לו קרקע, שהרי לא קנה לוקח אלא בית כור! שהרי למה אמרו להחזיר לו לוקח למוכר מעות המותר? - לא מן הדין אלא תקנת חכמים ליפות כחו של מוכר: שלא יהא נפסד אותו מיעוט קרקע, דלא חזי ליה האי פורתא, והאי 'יעשה חשבון' - א'הותר יתר מכך' קאי; אבל פחת יתר מרובע - לא שייך שום עשיית חשבון, אלא ינכה לו מן הדמים: דכיון דליכא בהאי שדה - טפי ליכא לחיוביה ליתן לו משדה אחר);

ולמה אמרו 'מחזיר לו מעות'? - **לייפות כחו של מוכר: שאם שייר בשדה בית תשעה קבין, ובגינה בית חצי קב** (דרובע לסאה הוי מחילה, כמו רובע לסאה דשדה; יתר מרובע - יעשה חשבון שני רבעים, דהיינו חצי קב: מאחר דחשיב 'גינה' יחזיר קרקע) - **וכדברי רבי עקיבא** (בפרק קמא) **בית רובע** (דחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה, כלגבי שדה: יתר מחצי רובע - יעשה חשבון; בית רובע דחשיב 'גינה') - **מחזיר לו את הקרקע** (כן נראה בעיני, וכן עיקר; ויש לשונות אחרים - ואין בהן ממש למבין); **ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר** (בגמרא פריך עלה, ומתרץ לה: ולא את המותר בלבד הוא מחזיר - היכא דאמרן 'יעשה חשבון' והיכא דאמרן 'יחזיר קרקע' - אלא גם כל השלשים רבעין דבית כור היתירין הוא מחזיר, דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל - לא מחיל מידי) .

(הכי גרסינן בסדר המשנה: שאם שייר בשדה תשעה קבין כו'. כלומר: האי דמחייבין ללוקח ליתן מעות המותר למוכר - ייפוי כח דמוכר הוא, משום דלא חזי ליה האי קרקע בפני עצמו; שאילו הוה ביה בהאי מותר שיעור 'שדה', כגון ששייר בהאי בית כור קב ומחצה יתר על שבעה קבין ומחצה, דהוה להו בין הכל תשעה קבין - אז מחזיר לו את הקרקע, ולא מעות, דהשתא חזי ליה האי קרקע, דקיימא לן בפרק קמא דמכילתין (דף יא) דשדה חשוב בתשעה קבין, כדתנן: 'ולא את השדה עד שיהא בה תשעה קבין לזה ותשעה קבין לזה, ולא את הגנה עד שיהא בה חצי קב לזה וחצי קב לזה; רבי עקיבא אומר: בית רובע' והשתא שמעינן ממתניתין שבעה קבין ומחצה לכור הוי מחילה; שמונה ומחצה או יותר עד תשעה קבין ולא עד בכלל - יעשה חשבון; תשעה קבין - יחזיר קרקע).

גמרא:

איבעיא להו: "בית כור" (עפר אני מוכר לך) - סתמא - מאי (דלא אמר ליה "מדה בחבל" ולא אמר ליה נמי "הן חסר הן יתר" - ל"מדה בחבל" מדמינן ליה, דסתם מי שמתנה למכור בית כור - דעתו לצמצם, ולא מחיל מידי עד דאמר בפירוש "הן חסר הן יתר", ואם פחת כל שהוא - ינכה, ואם הותר כל שהוא - יחזיר? או ל"הן חסר הן יתר" מדמינן ליה, דמסתמא מחיל איניש רובע לסאה?) (ומשום דאיכא לפרושי מתניתין בשני צדדין קבעי לה.)

תא שמע: "בית כור עפר אני מוכר לך, מדה בחבל":

(בבא בתרא קד, א)

פחות כל שהוא - ינכה, יתר כל שהוא - יחזיר; הא סתמא - כ"הן חסר הן יתר" דמי!

אימא סיפא: 'ואם אמר לו "הן חסר הן יתר" - אפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה - הגיעו' הא סתמא כ"מדה בחבל" דמי!

אלא מהא ליכא למשמע מינה (דלגופה איצטריך, ומשום סיפא, דקתני "מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר": ביטל "הן חסר הן יתר" [את] "מדה בחבל", דתפוס לשון אחרון; הלכך איצטריך למתני ברישא היכא דאמר ליה האי או האי - דאזלינן בתר ההוא לישנא דאמר ליה, אבל בסיפא דאמר לתרוייהו וסותרין זה את זה - הלך אחר האחרון) .

תא שמע: "בית כור עפר אני מוכר לך"; "כבית כור עפר אני מוכר לך" (משמע קרוב לבית כור; דמתחתי כבית כור; אבל לא הוי בית כור ממש, אלא או פחות או יותר), **"הן חסר הן יתר אני מוכר לך"** (כלומר: או שאמר לו "בית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך") - **אפילו פחת רובע לסאה או הותר רובע לסאה - הגיעו** (אכולהו הנך תלתא לישני קאי); **אלמא סתמא נמי כ"הן חסר הן יתר" דמי!**

התם - פרושי קא מפרש (ד"הן חסר הן יתר" דסיפא - ארישא קאי: דקתני "בית כור עפר אני מוכר לך", והכי קאמר): **איזהו 'בית כור' שהיא 'כבית כור'?** כגון דאמר

ליה "הן חסר הן יתר" (האומר לחבירו "בית כור עפר אני מוכר לך", לא שנא אם אמר לו "כבית כור עפר אני מוכר לך" ולא שנא אם אמר לו לבסוף "הן חסר הן יתר" לאחר שאמר "בית כור עפר אני מוכר לך: דבתריוהו אמרינן 'הגיעו').

מתקיף לה רב אשי: אם כן "אני מוכר לך", "אני מוכר לך" למה לי (אם איתא דפרושי קמפרש - הכי הוה ליה למיתני: "בית כור עפר, כבית כור עפר הן חסר הן יתר אני מוכר לך")?! אלא לאו שמע מינה: סתמא נמי - כ"הן חסר הן יתר" דמי?! שמע מינה.

מהו מחזיר לו מעות וכו' [ואם רצה - מחזיר לו קרקע; ולמה אמרו 'מחזיר לו מעות'?! - לייפות כחו של מוכר]:

(ומקשינן): לייפות כחו של מוכר אמרינן, (אבל) לייפות כחו של לוקח לא אמרינן (לייפות כחו של לוקח לא חיישינן מידי, דאפילו היכא דחפץ הלוקח לקנות את המותר כדי שלא יכנס זה המוכר בשדהו - לא כפינן למוכר למכור? בתמיה)!! והתניא: 'פיחת שבעת קבין ומחצה לכור' (היינו נמי רובע לסאה כדקתני במתניתין) או הותיר שבעת קבין ומחצה לכור - הגיעו יותר מכאן - כופין את המוכר למכור (את המותר ללוקח אם הלוקח רוצה לקנות) ואת הלוקח ליקח (דכי היכי דכופין את הלוקח ליקח משום תקנת המוכר: שלא יהא נפסד ההוא מיעוט קרקע, דכופין על מדת סדום - הכי נמי עבוד רבנן תקנתא ללוקח: שיהו כופין את המוכר למכור לו ההוא מיעוט קרקע כדי שלא ידרוס אצל שדהו, ויהא צריך להשמר ממנו; והמוכר אינו ניזוק בכך, דהא לא חזי למידי ההוא פורתא, והוה ליה 'זה נהנה וזה אינו חסר')?

(ומשני): התם - כגון דהוה יקירא מעיקרא, וזל (כלומר: לעולם כדי לייפות כחו של מוכר אמרינן, לייפות כחו של לוקח לא אמרינן: דלעולם לא כפינן המוכר למכור בעל כרחו המותר, אלא אם רצה מוכר - יחזיר לו לוקח קרקע, כדקתני מתניתין; והאי דקתני 'כופין את המוכר למכור' - לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אם רצה שתחזור לו, אלא הכא במאי עסקינן? כשהמוכר חפץ למכרה ללוקח, שיחזיר לו בה מעות למוכר כמו שייפו חכמים כחו של מוכר: שאם רצה - יחזיר לו לוקח מעות; והך ארעא הוה יקירא מעיקרא בשעת מכירה, והשתא זול ארעתא, והוא רוצה לכפות את הלוקח שיחזיר לו דמי המותר כפי שעת היוקר דמעיקרא, והיינו דקתני 'כופין את המוכר למכור': כשעת הזול דעכשיו); השתא [במקרה זה] דאמרינן ליה (למוכר) "אי [אתה] ארעא [המותר] יהבת לי (ומעות אתה רוצה שיחזיר לך) - הב לי (שקול מאותו [המותר] מעות) כזולא דהשתא (דדי לך אם ייפו חכמים כחך לתלות בך מכר המותר במעות או חזרת קרקע, היכא דליכא הפסד ללוקח, דהוה ליה 'זה נהנה וזה אינו חסר', אבל לקנות לוקח בשעת הזול כשער היוקר - לא אמרינן אלא; או תן לו בזול - או טול קרקע שלך)" (והאי דקתני 'ואת הלוקח ליקח' - היינו שאם חפץ מוכר ליתנהו בדמי הזול - כופין את הלוקח ליקח, משום ייפוי כח דמוכר, דהתם לא מפסיד הלוקח מידי).

והתניא - 'כשהוא נותן לו (מוכר ללוקח) - נותן לו כשער שלקח ממנו'?

התם - כגון דהוה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא (דאמר ליה לוקח: "לא בעינן לקנות קרקע ביוקר, דמעיקרא נמי: אם לא מפני שמצאתיה בזול - לא הייתי לוקחה"; וכל היכא דאית ליה טענה מעלייתא ללוקח - לא ייפו חכמים כחו דמוכר; הלכך: אם רוצה מוכר לכפותו - יתן לו כשעת שלקח, דהיינו בזול, דהשתא לית ליה טענה ללוקח, ויקנה בעל כרחו).

שאם שייר בשדה בית ט' קבין וכו' [ובגינה בית חצי קב - וכדברי רבי עקיבא בית רובע - מחזיר לו את הקרקע; ולא את הרובע בלבד הוא מחזיר, אלא את כל המותר]:

אמר רב הונא: ט' קבין שאמרו (במתניתין, דאם הותירו בשדה - ליתנהו בתורת מכירה ולא בתורת עשיית חשבון לייפות כחו דלוקח, אלא לחזרת קרקע) - ואפילו בבקעה גדולה (שמחזקת עשרה כורין קאמר דמחזיר קרקע, אף על גב דלא הותיר בין הכל אלא ט' קבין; דסבירא ליה לרב הונא דרובע לסאה הוי מחילה, טפי לא הוי מחילה, אלא יעשה חשבון; וכן לבית כור, דהוה ל' סאים - ל' רבעים הוי מחילה, טפי מל' רבעין - דאיכא טפי מרובע לסאה - יעשה חשבון, עד דמטי לט' קבין, דהוה חזרה; והני מילי בית כור; אבל שני כורים: דכי איכא רובע לכל סאה הוי טפי מ' קבין - כל כך ודאי במכירת שדה אחת לא מחיל איניש, הואיל ויש במותר חשיבות שדה, ויחזיר לו קרקע; ומיהו כל זמן דלא הוה ט' קבין - מודה רב הונא דרובע לבית סאה הוי מחילה, כגון "בית ל"ה סאין אני מוכר לך", ואיכא ל"ה רבעין מותר, דהיינו ט' קבין חסר רובע - הוי מחילה);

ורב נחמן אמר: נותן שבעת קבין ומחצה לכל כור וכור (דלא שנא רובע אחד לסאה אחד, ולא שנא אלף רבעים לאלף סאין - הוה מחילה),

(בבא בתרא קד, ב)

ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין - הדרי (כלומר: אם יש משהו יותר מרובע לכל סאה, דהשתא ליכא מחילה כלל, לא ברבעין ולא במותריהן - חזינן: אי הוה כוריים, דהשתא הוה להו רבעין ידיהו יותר מ' קבין, כיון דליכא מחילה - הדרי באנפי נפשיה: דכיון דאיכא חשיבות 'שדה' לא תקנו חכמים למוכר ייפוי כח דמעות, אלא יחזיר לו קרקע; ואי לא הוה הן מכירה אלא בית כור, ואיכא קב ומחצה יתר על הרבעין דהוה להו בין הכל ט' קבין - הדר. והשתא אסיקנא לרב נחמן דבכוריים, ואף על גב דליכא אלא מותר כל שהוא על הרבעין - לא אמרינן 'יעשה חשבון', אלא יחזיר קרקע: דכיון דדין מחילה ליכא בהו, ושיעור 'שדה' יש - למה נכוף הלוקח ליקח? האיכא בי רדו יומא, ולא מפסיד מוכר מידי! אבל בבית כור

אחד - צריך קב ומחצה מותר על הרבעין להשלים ט' קבין, והדר. וקיימא לן כרב נחמן בדיני, כן נראה בעיני פיסקא ופירושא, ועיקר.

ויש מפרשים: **ואי איכא יתירות** כו': שצריך ט' קבין יותר, לבד כל הרבעין כולן; ויש מפרשים קב ומחצה צריך תוספת על הרבעין של בית כור האחד: דכיון דבבית כור אחד הוי ט' קבין - הדרי כולה; וקשיא לי: מאי חזית דשדית להאי קב ומחצה על חד בית כור מעשרה כורין, ולאיןך ליכא אלא שבעה קבין ומחצה לכור? אדרבה: שדייה אכולהו, ויהיה בתורת 'יעשה חשבון', דלא מטי לכל בית סאה אלא טפי מרובע פורתא, ועד שיהיה ט' קבין לכל כור וכור - לא הוה לן למימר 'יחזיר'; אי נמי מנלן האי דדי לנו בקב ומחצה תוספת על רבעי בית כור? שדייה להאי תוספת אבית סאה, ועד דליהו ט' קבין לאחד מן הסאין לבד מרובע לכל סאה וסאה - לא אמרינן דהדרי למוכר?

כללא דמילתא: כי מעיינת בהו שפיר בהנך לישיני - לא תמצא טעם וממש בהן, אלא כהלכתא בלא טעמא; ברם כך הוא כמו שפירשתי: דהיכא דאיכא משהו יתר על כל הרבעין כולן של ב' כורין, כיון דמפיק להו מתורת מחילה - ליכא למימר בהו ייפוי כח דלוקח [רש"ל: דמוכר], דהא בין כולן חשיבי 'שדה', דאיכא טפי מטי קבין, והדרי למוכר; ובבית כור אחד בעינן תוספת קב ומחצה על הרבעין להשלימן לט' קבין, והדרי למוכר.

איתביה רבא לרב נחמן: 'שאם שייר בשדה בית תשעת קבין' - לאו דזבין ליה כוריים (דהא לא קתני 'ואם שייר בבית כור ט' קבין', כדקתני רישא: 'בית כור עפר אני מוכר לך'; אלמא אפילו בבקעה גדולה קאמר 'ט' קבין הדרי למוכר', וקשיא לרב נחמן, דאמר: מחילה הויין כל היכא דלא מטי טפי מרובע לכל סאה)?

(ומשני:) **לא, דזבין ליה כור** (דארישא קאי, דאיירי בבית כור, ועלה קתני דאי הוו ט' קבין הדרי: דאיכא טפי מרובע לכל סאה, ונפקא להו מתורת מחילה).

'ובגנה בית חצי קב' - לאו דזבין ליה סאתים (והכי קפריך: מאי לאו דזבין ליה סאתים, ואפילו הכי לא אמרינן 'נותן רובע לכל סאה, ואי איכא יתירותא משהו למילתא דחצי קב - הדרי'; הא לא אמרינן, אלא כיון דהוה ליה בין הכל שיעור 'גנה' - לא מחיל איניש, כרב הונא, והדר, ואף על גב דלא מטי אלא רובע לסאה)?

(ומשני:) **לא, דזבין ליה סאה** (לא דזבין ליה סאה גנה, והלכך רובע הוא דהוי מחילה; טפי מרובע - יעשה חשבון, אבל חצי קב דאיכא שיעור 'גנה' - הדרי).

'וכדברי ר'ע בית רובע' - מאי לאו דזבין ליה סאה (והכי קפריך: מאי לאו דזבין ליה סאה, ואפילו הכי לא אמרינן 'נותן חצי רובע לכל חצי סאה, דהוי מחילה', אלא כיון דהוי ליה בין כל המותרות שיעור 'גנה' - הדרי, כרב הונא! חצי רובע הוי מחילה לחצי סאה, כי היכי דרובע הוי מחילה לסאה)?

(ומשני:) **לא, דזבין ליה חצי סאה** (הלכך חצי רובע הוי מחילה, וטפי מחצי רובע יעשה חשבון: רובע, דהוי שיעור גנה - יחזיר; כן נראה בעיני, ועיקר, וכן מצאתי כתוב בספרים מדויקים. ולשינוט אחרים יש, ואין בהן ממש; ואמרינן בית סאתים שיעור 'גנה'; בבית כור - שיעור 'שדה'; והכל הוא, ודברים ריקים: דט' קבין שיעור 'שדה', וחצי קב שיעור 'גנה';

וגם מפרשים דלר'ע לית ליה 'יעשה חשבון' בגנה, אלא רובע יחזיר, פחות מרובע הוי מחילה; והכל הבל: דהא ודאי אית ליה מחילה, כדפרישית: דכי היכי דאמרן בשדה: רובע לסאה הוי מחילה - הוא הדין בחצי רובע לחצי סאה הוי מחילה, וכן לגנה: חצי רובע לחצי סאה הוי מחילה, יותר מחצי רובע לחצי סאה - יעשה חשבון לרבי עקיבא, כמו לרבנן! אבל רובע לחצי סאה - יחזיר לרבי עקיבא, ולרבנן יעשה חשבון עד שיהו חצי קב תוספת על חצי סאה, דהכי הוי שיעור 'גנה';

וגם מפרשים דרובע לסאה בגנה לרבנן יעשה חשבון, כיתר מרובע לשדה, ופחות מרובע הוי מחילה בגנה כרובע בשדה; וכל סברות הללו הבל הן ומטעיין הן).

בעי רב אשי: (מכר לו) שדה (כגון שמכר לו סאה או סאתים, והותירו יותר משני רבעין לסאתים, אבל אינן ט' קבין, דהוה להו בתורת 'יעשה חשבון') **ונעשית גנה** (ביד לוקח: קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע - גדל נהר לכאן, או נובע מעין לכאן, דהוה ליה ראוי לגנה, כדכתיב 'והשקית ברגלך כנן הירק' (דברים יא); מהו מחזיר לו לוקח למוכר? מי אזלינן בתר שעת מכירה, ויעשה חשבון: רצה נוטל מעות רצה נוטל קרקע? או דלמא: כיון דתקנתא דרבנן היא משום ייפוי כח דמוכר שלא יפסיד מיעוט קרקע שאין ראוי לכלום, השתא דהוה ליה חצי קב גנה, וחשוב 'שדה' - צריך שיטול את שלו, ויחזיר לו לוקח קרקע ולא מעות?); (אי נמי) **גנה ונעשית שדה - מאי** (מכרה כשהיא גנה, ונתייבשה ונעשית שדה ביד לוקח: מי אזלינן בתר שעת מכירה, ויחזיר לו החצי קב, ולא מעות? או דלמא השתא נמי יש לנו לעשות תקנה למוכר, הואיל ונעשית 'שדה', ואין ראוי לו בפני עצמו ואם רצה יטול מעות או קרקע)?

תיקו.

(ונראה בעיני דדוקא קמיבעיא ליה כגון דליכא בין שעת מכר לשעת מדידה אלא תורת חזרה ועשיית חשבון, דממה נפשך ליכא מחילה, אבל היכא דמעיקרא הוי מחילה ולבסוף לא הוי מחילה - ודאי בתר מעיקרא אזלינן: כיון דמחל - מחל; כגון אליבא דרב הונא שמכר לו תתחלה סאתים שדה והיו שם מותר שני רבעים: רובע לסאה, דהוי מחילה, והשתא נעשית גנה ביד לוקח, והוה בתורת חזרה לרב הונא - התם ודאי מודי רב אשי דבתר מעיקרא אזלינן, שהרי מחל ונתן לו השני רבעין, וכן עיקר.)

תנא: אם היה (ההוא שדה שמכר) סמוך לשדהו (אחר), אפילו כל שהוא (אפילו אם הותיר כל שהוא על שבעה קבין ומחצה לכור) - **מחזיר לו קרקע** (ולא יעשה חשבון, דהא חזי לאיצטרופי לשדהו; ואף על גב דלא הוי ההוא מותר ט' קבין - יחזיר לו קרקע, דכיון דלא מפסיד מוכר בחזרת קרקע מידי - לא ניפיה כחו לכופ הלוקח לקנותו; אבל אם הותיר כל שהוא על הבית כור, כגון פחות מרובע לסאה, אי נמי שבעה קבין ומחצה לכור, דליכא טפי מרובע לסאה - ודאי מחילה היא, ולא הדר ליה לא קרקע ולא מעות; וכן פסק רבינו חננאל. ואית דמפרשי דהאי 'כל שהוא' - אפילו פחות מרובע לסאה קאמר דיחזיר, ולא מחל, הואיל ויש לו שדה בסמוך לזה; ולא מילתא היא: דאם כן מאי אהני ליה "הן

חסר הן יתר" דקאמר ליה, כדקתני מתניתין? ואי נמי לא אמר "הן חסר הן יתר" - הא אוקמינן דסתמא נמי כ"הן חסר הן יתר" דמי' .

בעי רב אשי: בור - מהו שתפסיק (בין ההוא מותר לשדה, ולא יחשב על שדהו, ויעשה חשבון)? (ואם תמצא לומר דאינו מפסיק -) **אמת המים מהו שתפסיק? דרך הרבים מהו שתפסיק** (נראה בעיני דגרסינן 'דרך הרבים מהו' כגון שיש כאן שביל של ט"ז אמה שהולכין ממנו לשדות; אבל רה"ר ממש - איכא למימר דאין לך הפסק גדול מזה)? **ריכבא דדיקלא מהו שתפסיק?** (וכוליהו ב'אם תמצא לומר דאינו מפסיק' מפרשינן להו); **תיקו** .

ולא את הרובע בלבד מחזיר לו אלא כל המותר: (ופרכינן): **כלפי לייא** (כנגד מה שונה במשנתנו כאן, ולאן הדבר נוטה? כדאמרינן בברכות (דף נח): 'חצבי לנהרא כגמי לייא' הקדירות שלמות הולכין לנהר לשאוב בהן מים, אבל השבורין - להיכן הולכין? והכי נמי במתניתין איפכא מסתברא: דהמותר לא הוי מחילה, אבל הרבעין אמרנו דהוו מחילה; הלכך הוה ליה למיתני כדמתרין: לא את המותר על הרבעים בלבד הוא מחזיר, דנימא הרבעין כולן מחולין, אלא גם את כל השלשים רבעין של בית כור הוא מחזיר: דכיון דאיכא קרקע טובא לא מחל מידי! והוא הדין לענין הפחת: דכיון דחסר טפי מרובע לסאה - לא מחל מידי, כדאמרינן לעיל: אם בא לנפות - מנפה את כולו! וכל שכן לענין קרקע, כדאמרינן ב'המוכר פירות' (לעיל דף צד.)! ?

תאני רבין בר רב נחמן: 'לא את המותר בלבד מחזיר לו, אלא את כל הרבעין כולן' .

משנה:

"מדה בחבל אני מוכר לך הן חסר הן יתר" - בטל 'הן חסר הן יתר' [את] 'מדה בחבל' (האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרין זה את זה: "בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל הן חסר הן יתר" ביטל לשון אחרון זה, דהיינו 'הן חסר הן יתר' את לשון הראשון, דהיינו 'מדה בחבל'; ואפילו פחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה - הגיעו, דסבירא ליה להאי תנא דכל שני לשונות של מכירה שסותרין זה את זה - תפוס לשון אחרון, דחזר בו בתוך כדי דיבור מן הראשון);

"הן חסר הן יתר, מדה בחבל" -

(בבא בתרא קה, א)

[המשך המשנה]

בטל 'מדה בחבל' [את] 'הן חסר הן יתר' (ואם פחת כל שהוא - ינכה, ואם הותיר כל שהוא - יחזיר) - **דברי בן ננס** (ופליגי רבנן עליה בגמרא) .

גמרא:

אמר רבי אבא בר ממל אמר רב: חולקין עליו חביריו על בן ננס (דלדידהו הוי ממון המוטל בספק, וחולקים; דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, כדמפרש לקמיה ממתניתין דמרחץ; ומיהו רב סבירא ליה כבן ננס, כדלקמן בשמעתין: 'אמרי בי רב: איסרתא מאה מעי מאה מעי כו') .

מאי קא משמע לן? תנינא (בבבא מציעא בפרק 'השואל'): **'מעשה בציפורי באחד ששכר מרחץ מחבירו** (דאמר ליה הכי): **"(מרחץ זה אני משכיר לך) בשנים עשר זהובים לשנה, דינר זהב לחדש"** (ואותה שנה - שנת עיבור היתה; ואי תפסינן לשון ראשון - נתעברה לשוכר, ולא יתן אלא שנים עשר זהובים לשלשה עשר חדשים, כדתנן התם: **'המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר'**; ואי תפסינן לשון אחרון - נתעברה למשכיר, וחייב ליתן לו י"ג זהובים, כדתנן נמי התם: **'השכיר לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר'** והכא בלשון ראשון השכיר לו בית לשנה, ובלשון אחרון השכיר לו לחדשים, והרי שתי הלשונות סותרין זה את זה); **ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו: יחלוקו את חדש העיבור** (יתן לו שכר חצי החדש, דממון המוטל בספק - חולקין: דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון)! ?

אי מהתם, הוה אמינא (דאין חולקין עליו חביריו על בן ננס): (דהתם נמי מודי בן ננס דיחלוקו, משום) **התם הוא דאיכא למימר מיהדר קא הדר ביה** (מלשון ראשון, ותפוס לשון אחרון - ונתעברה למשכיר) **ואיכא למימר** (דלא הדר ביה מלשון הראשון, ונתעברה לשוכר, אלא) **פרושי קא מפרש** (דאינו משכיר לו לשנה שלמה ויקבל שכירותו בסוף השנה כדן שכירות: שאינה משתלמת אלא לבסוף, אלא מדינר זהב לחדש הוא משכירה, כדי שיטול הדינר בכל חדש, וגם אם ירצה לחזור בו מלהשכירה לסוף חדש או לסוף שני חדשים - יוכל להוציאו מביתו, ואינו חייב להעמיד לו בית אחר; הלכך: כיון דאיכא למימר 'תפוס לשון אחרון': דשמא חזר בו, ואיכא למימר 'תפוס לשון ראשון': דדלמא ליכא לשון אחרון כלל, אלא פירוש בעלמא לראשון - הלכך יחלוקו); **אבל הכא** (במתניתין) - **דודאי קא הדר ביה** (שלשון אחרון מכחיש את הראשון), **אימא לא** (אימא לא פליגי רבנן עליה אלא תפוס לשון אחרון)! ? - **קא משמע לן** (רב, דחולקין עליו: דהתם לא הוי טעמייהו אלא משום דמספקא להו אי תפסינן לשון אחרון או לשון ראשון: דכיון דבתוך כדי דיבור אמר

שתי הלשונות - אין ידוע על איזה נתכוין יותר, ולא משום דאיכא למימר דפרושי קמפרש: דהא ודאי מכחיש לשון אחרון את הראשון) .

אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי בן ננס, אבל חכמים אומרים:
הלך אחר פחות שבלשונות (אחר אותו הלשון שמפחית כחו של לוקח; דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או אחרון, ויד המוכר - שהוא מוחזק בקרקע שלו - על העליונה; הלכך: היכא דאמר ליה "מדה בחבל והן חסר והן יתר" - חזינן אס הותיר כל שהוא, להכי אמר "מדה בחבל", ויחזיר; ואס פחת כל שהוא - להכי אמר ליה "הן חסר הן יתר": שהיה ירא שמא לא יהיה כאן בית כור שלם, והגיעו) .
(ומתמה גמרא:) 'זו' - **ולא סבירא ליה** (מדקאמר שמואל "זו דברי בן ננס", ולא קאמר 'חלוקין עליו חביריו על בן ננס', כי היכי דאמר רב לעיל - אלמא לא סבירא ליה כבן ננס: דלא אזלינן אחר לשון אחרון, אלא מספקא לן, כרבנן) ? **והא רב ושמואל, דאמרי תרוייהו** [לעיל 19ב,]: **"כור בשלשים אני מוכר לך"** - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (ואף על פי שמשך עשרים ותשע - אינה משיכה, דכוליה חד מקח הוא, ועד דמשך לכוליה - לא קני מידי, כדאמרינן בפרק 'הזהב' (בבא מציעא דף מז): דהיכא דמכר ליה חמור בפרה וטלה, ומשך את הפרה ולא משך עדיין את הטלה - שניהן יכולין לחזור, משום דלא הוה משיכה מעלייתא); **"כור בשלשים, סאה בסלע אני מוכר לך"** - **ראשון ראשון קנה** (דכיון דאמר ליה "סאה בסלע" - כל סאה וסאה הוה ליה חד מקח, ומשיכת כל אחת קנאתה) ' (אלמא סבירא ליה לשמואל 'תפוס לשון אחרון, כבן ננס) !? - **אלא 'זו' - וסבירא ליה** (דאף על גב דקאמר 'זו דברי בן ננס' - לאו משום דלא סבירא ליה הכי, אלא לאשמועינן דפליגי רבנן עליה אתא) .
ומי סבירא ליה (דתפסינן לשון אחרון) ? **והאמר שמואל** (עלה דההיא משנה דמרחץ, דקתני 'יחלוקו את חדש העיבור'): **'בבא (לבית דין) באמצע החדש** (ואמר לו 'צא מביתי או תן לי שכר החדש הזה') **עסקינן** (וכי מספקא לן איזה לשון נתפס - אמרינן: העמד ממון על חזקתו, ומה שדר בה כבר - לא מפקינן מיניה, דלמא לשון אחרון אית לן למתפס, ומה שלא עבר מן החדש - או יצא או יתן שכר, דאמרינן: העמד קרקע בחזקת בעליה; אלמא לשמואל נמי מספקא ליה כרבנן, והולך אחר המוחזק) , **אבל בא בתחלת החדש - כולו למשכיר** (העמד קרקע בחזקת בעלים) , **בסוף החדש - כולו לשוכר** (העמד מעות על חזקתן) ' (ומדמוקי לה שמואל בבא באמצע חדש - אלמא סבירא ליה הכי; דאי לאו דסבירא ליה הכי - מאי דוחקיה לאוקמה הכי? לוקמה בין בבא בתחלת חדש בין בבא בסוף חדש, כרב וכרב נחמן, דפליגי עליה דההיא משנה בפרק 'השואל'! אלא מדדחיק לאוקמי הכי, היינו משום דסבירא ליה הכי, ופליג אדרב ואדרב נחמן, דפליגי עליה, ואתא איהו לתרוצי, למימר הכי הלכתא!) -

(**בבא בתרא קה, ב**)

אלא לעולם (האי דקאמר) **'זו (דברי בן ננס) - ולא סבירא ליה** (היינו משום דלא סבירא ליה 'תפוס לשון אחרון', אלא ספיקא היא, ואזלינן בתר חזקה, כרבנן, דאמרי: הלך אחר פחות שבלשונות); **והתם טעמא מאי** (ודקשיא לך מהא דרב ושמואל ד'ראשון ראשון קנה', דמשמע תפוס לשון אחרון) ? (לאו היינו טעמא, דהוא הדין אי אפיר ואמר "סאה בסלע, כור בשלשים אני מוכר לך", דראשון ראשון קנה, משום דמספקא לן אי תפסינן לשון ראשון או לשון אחרון - אזלינן בתר חזקה: דהתם, גבי מרחץ - טעמא מאי 'יחלוקו'?) - **משום דתפיס** (משום דתפיס כל אחד החצי, כדאוקימנא: בבא באמצע החדש; והוא הדין לרבנן, דאזלינן בתר פחות שבלשונות: שהמוכר מוחזק הוא, וכגון שקבל כבר הדמים - הכא נמי גבי 'ראשון ראשון קנה' - היינו טעמא דהוא תפיס: דמה שתפס לא מפקינן מיניה, ולא משום 'לשון אחרון'; דהוא הדין אי אמר איפכא!) **! הכא נמי הא תפיס** (והא ליכא למימר דשמואל כבן ננס סבירא ליה, דתפוס לשון אחרון, כדאמר 'ראשון ראשון קנה', דמשמע תפוס לשון אחרון; והאי דאוקי למתניתין דהתם בבא באמצע חדש כו' - היינו טעמא, כדאמרן לעיל: דאיכא למימר 'מיהדר קמהדר ביה', ואיכא למימר 'פרושי קמפרש', אבל היכא דודאי קהדר ביה - סבירא ליה 'תפוס לשון אחרון', כבן ננס - ליכא למימר הכי: דכיון דאמר 'זו דברי בן ננס' משמע דלא סבירא ליה; ועוד: דבהא לא פליג שמואל עליה דרב, דאמר 'יחלוקין עליו חביריו על בן ננס', ואשמועינן דההיא משנה דמרחץ - רבנן היא, ולא מספקא לן אי פרושי מפרש אי לא, אלא ודאי מיהדר הדר ביה, ומכחיש לשון אחרון את הראשון, ואפילו הכי קתני 'יחלוקו': דלא אמרינן 'תפוס לשון אחרון', אלא ספיקא היא; וכיון דאשמועינן רב התם גבי מרחץ מיהדר קהדר ביה, ולא פרושי קא מפרש - שמואל נמי הכי סבירא ליה; ועוד: דשמואל נמי קאמר 'אבל חכמים אומרים כו', אלמא סבירא ליה דההיא משנה דמרחץ - רבנן היא; ומיהו ליתא הלכתא כרב, דאמר בסמוך 'אי הואי התם הוה יהיבנא כוליה למשכיר', דתפוס לשון אחרון כבן ננס, ולא כשמואל דאוקמה בבא באמצע החדש, אלא כרב נחמן, דפליג עלייהו התם, ואמר: קרקע בחזקת בעליה עומדת, ואפילו בא בסוף החדש - כולו למשכיר, שהספק לאו עכשיו נולד: שמתחלת החדש נולד, והעמד קרקע על חזקתו, ונמצא שדר על בית של חבירו וצריך להעלות לו שכר; ואף על גב דאפיר מיפך, ואמר ליה מעיקרא "מדינך זהב לחדש בשנים עשר זהובים לשנה" קאמר רב נחמן נמי 'כולו למשכיר', דטעמא לאו משום 'תפוס לשון אחרון' הוא, אלא ספוקי מספקא ליה כשמואל רביה, וספיקא שדי לה אתחלת החדש, וקרקע בחזקת בעליו תעמידנו; והכי הלכתא, דאמרינן בפרק 'המקביל', והא קיימא לן כרב נחמן דאמר 'קרקע בחזקת בעליה עומדת' - התם לאו מלתא דעביד לאיגלווי היא כו'; וגבי מתניתין דהכא - נמי ליתא להלכתא כבן ננס לתפוס לשון אחרון, אלא ספיקא היא, כשמואל וכרב נחמן, וקרקע בחזקת בעליה עומדת, והלך אחר פחות שבלשונות, כרבנן, ויד מוכר על העליונה; וגבי 'כור בשלשים סאה בסלע' נמי: כיון דמטלטלי נינהו - מודי רב נחמן דראשון ראשון קנה: דמאי דתפיס - תפיס; דבקרקע הוא דאמרינן 'לעולם בחזקת בעלים הראשונים קיימא', דקרקע אינו נגזלת; אבל במטלטלין - הלך אחר המוחזק משניהם) .

[כאן שינה הרשב"ם את כוונת דהרי חכמים לפי שמואל: שמקודם אמרו "הלך אחר פחות שבלשונות", והפירוש היה: יד המוכר על העליונה, והעיסקה היא הפחות שבלשונות, ועכשיו מפרש: לך אחרי החזקה!]

אמר רב הונא אמרי בי רב (בפרק קמא דסנהדרין (דף יז:): **"אמרי בי רב" - רב הונא; 'האמר רב הונא אמרי בי רב'?** אלא רב המנונא; כלומר: כל היכא דאמרין 'אמרי בי רב' דמשמע תלמידי דרב - היינו רב המנונא, שהיה תלמידו של רב, ואמר ההלכה משמו של רב; והכי מוכח לקמן: דפרכין 'והא אמרה רב חדא זימנא'?!): **"איסתרא מאה מעי" - מאה מעי; "מאה מעי איסתרא" -**

איסתרא (אמר לחבירו "בכמה חפץ זה"? אמר ליה "איסתרא מאה מעי"; ונתרצו - מאה מעי חייב לו; ואם אמר "מאה מעי איסתרא" - חייב לו איסתרא; איסתרא = סלע מדינה, והוא חצי דינר, שהוא שמיני שבסלע צורי, כדאמרין ב'החובל' בהתקע לחבירו (בבא קמא צ:); וחצי דינר = תשעים ושש פרוטות, שהפרוטה אחד משמונה באיסר; והחצי דינר - שלש מעות כסף, שהוא ששה פונדיוני; והפונדיון = שני איסרין; הרי שנים עשר איסרין לחצי דינר; תן לכל איסר שמונה פרוטות - הרי תשעים ושש; נמצא: מאה מעי, דהיינו מאה פרוטות, יתירים על איסתרא ארבע פרוטות; 'מעות' סתם היינו פרוטות של נחשת, והכי מוכח בפרק 'הזהב' (בבא מציעא מה:), דאמרין: **"תא שמע הפורט סלע ממעות מעשר שני: בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות כו' השתא לבית שמאי לגבי פריטי מחליטין כו'; אבל של כסף: שיש ששה בדינר - נקראין 'מעות כסף'.**

מאי קא משמע לן? תפוס לשון אחרון (כבן ננס): **הא אמרה רב חדא זימנא דאמר רב: אי הואי התם** (כשבא מעשה לפני רבי שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו 'יחלוקו') - **הוה יהיבנא כוליה למשכיר** (משום דתפוס לשון אחרון) **>אי**

איתמר הא ולא איתמר הא הוה אמינא מיהדר קא הדר ביה אבל הכא <מהו דתימא (לאו משום דאית ליה 'תפוס לשון אחרון' קאמר 'יהיבנא כוליה למשכיר', אלא משום

דאיכא למימר) **פרושי קא מפרש** [בתוספות ד"ה פרושי קא מפרש: ... ולרבי יצחק נראה ד'פרושי קא מפרש' - דהכא - היינו ממש כההיא דלעיל, והכי פירושו: אי איתמר בההיא דאיסתרא ולא איתמר בההיא דמשכיר - הוה אמינא פרושי קא מפרש ההיא דמשכיר, והיא כולו לשוכר, דלא אמרין תפוס לשון אחרון, (המשך בדף קו,א): דלא מהדר הדר ביה, אלא פרושי קא מפרש, והכי קאמר ליה: **"ביי"ב זהובים לשנה" ומשום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הוצרך להתנות שהיה לו ליתן לסוף כל חדש דינר מאותן י"ב זהובים שהוא חייב לשנה; וכן יש לפרש ב'השואל'** (בבא מציעא קב: ...) (ולא מיהדר הדר ביה כלל, אלא נתכוין ליטול דינר זהב לכל חדש, והיה ירא שמא תתעבר השנה, ופירש: **"הך שנה דאמרי לך י"ב דינר לשנה - לא בשנה מעוברת קא אמינא, אלא בשנה פשוטה: שמגיע דינר לכל חדש";** דכל היכא דאיכא למימר 'פרושי קמפרש' ולא יסתרו הלשונות זו את זו - יש לנו לומר דמפרש הוא, ואינו חוזר מדיבורו; והלכך ודאי אזיל בתר לשון אחרון, ודפירוש הוא לראשון; אבל **"איסתרא מאה מעי"**, שהאיסתרא צ"ו פרוטות, וסותרין הלשונות זה את זה, והאי דקאמר **"איסתרא מאה מעי"** כאילו אמר **"צ"ו מעות מאה מעות"** דמי! אלא שכך היו רגילין לדבר: בקוצר לשון, לקרות לצ"ו פרוטות **"איסתרא"** - התם קאמר רב 'הלך אחר המוחזק', כשמואל ורבנן, דפליגי אבן ננס) - **קא משמע לן** (רב, דכבן ננס סבירא ליה; והך ד'איסתרא מאה מעי' - לבסוף איתמר; כן נראה בעיני. ובבבא מציעא פרק 'השואל' הכי גרסינן ליה: **"מהו דתימא פרושי קמפרש - קא משמע לן ולא גרסינן 'אי מהתם הוה אמינא פרושי קא מפרש':** דבהא ד'איסתרא מאה מעי', 'פרושי קא מפרש' ליכא למימר: דודאי איסתרא הוי פחות ממאה מעי, ודמי ממש למתניתין: **"ד'הן חסר הן יתר מדה בחבל"**. ורבינו זקני צ"ל בבבא מציעא (דף קב:): **כך פירש 'אי מהתם הוה אמינא טעמא דאיסתרא מאה מעי' לאו משום דתפוס לשון אחרון, אלא**

דהאי כוליה חד לשון הוא, אלא פרושי קמפרש: סלע גדול שיהא שוה מאה פרוטות, וכי אמר ליה "מאה מעי איסתרא" - הכי אמר ליה: מאה פרוטות רעות, שאין שוות אלא סלע; ולא נהירא לי כלל: דהא רב - לאו דוקא 'איסתרא' נקט, דהוא הדין אי קאמר 'צ"ו פרוטות' - דליכא למימר 'פרושי קמפרש' כי קאמר אחרי כן 'מאה פרוטות'; ועוד: אדבריה! מתניתין איכא למימר פרושי קמפרש [בשני ענינים], כדאמר לעיל, וכדפרישית לבסוף; והשתא דסבירא ליה לרב 'תפוס לשון אחרון' - בעינן לפרושי הא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו **"כור בשלושים, סאה בסלע" - ראשון ראשון קנה: לרב טעמא משום 'תפוס לשון אחרון', ואי אפיך מיפך לומר **"סאה בסלע כור בשלושים"** - לא קנה עד שימשוך סאה אחרונה; ולשמואל - דמספקא ליה, ואוקימנא לדידיה משום דמאי דתפיס תפיס - בתרוייהו אמרין 'ראשון ראשון קנה'.**

(בבא בתרא קו, א)

משנה :

בסימניו ובמצריו (האומר לחבירו "בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימניו והמצרים הללו שאתה רואה, הכל קח לך") - **פחות משתות - הגיעו; עד שתות - ינכה** (דהיינו טפי מרובע לסאה כפלי כפלים: דשתות היינו קב לסאה! וה"נ טעמא דלא דמי ל'הן חסר הן יתר': דהתם הוי שיעוריה ברובע לסאה, אבל הכא בעי טפי, דהא כיון דאמר "בית כור עפר אני מוכר לך" כ'הן חסר הן יתר' דמי, כדאוקימנן לעיל, והשתא דאמר "בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך" מטפינן שיעורא, ואמרין אפילו פחות משתות הגיעו, דכיון דהראה לו המצרים - כמאן דזבין ליה "שדה זו" סתמא דמי, כמות שהוא, בין קטן בין גדול, אלא דאהני מאי דאמר "בית כור" שיהא קרוב לבית כור: שאינו חסר יותר משתות, וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות) . (ובגמרא פליגי אמוראי בשתות עצמה: אי הוי כפחות משתות, והגיעו, והכי קאמר: **"פיחת מן הבית כור שתות, וכל שכן פחות משתות - הגיעו, אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל - ינכה?"** או דלמא שתות כיתר משתות, והכי קאמר: **"פחות משתות - הגיעו, כלומר: אם יש אונאה ביניהן פחות משתות, כגון שהותיר או חיסר פחות משתות - הגיעו, אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל - ינכה?"**)

(**ינכה'** מן הדמים; ואם הותיר - יחזיר לו קרקע; והאי 'שתות' - לאו משום דין אונאה, דאין אונאה אלא למטלטלי, אבל במקרקעי אין אונאה: שאם מכר לו שוה פרוטה במנה או שוה מנה בפרוטה - הגיעו! אלא שיעורא דרבנן היא, דהכי מחיל איניש היכא דאמר בסימניו ובמצריו, טפי - לא מחיל.)

גמרא :

איתמר: רב הונא אמר: שתות - כפחות משתות; רב יהודה אמר: שתות - כיותר משתות:

רב הונא אמר 'שתות' - (הגיעו), כפחות משתות' (היכא דאמר ליה בסימניו ובמצריו): הכי קאמר: פחות משתות, ושתות בכלל - הגיעו (דהאי דקתני 'פחות משתות' - הגיעו, היינו 'פחת מן הבית כור שתות', וכל שכן פחות משתות - הגיעו); יותר משתות - ינכה (ומתניתין, דקתני 'עד שתות' - ינכה' משמע ליה לרב הונא 'עד ולא עד בכלל', ולרב יהודה 'עד ועד בכלל');

רב יהודה אמר 'שתות' כיותר משתות': - הכי קאמר: פחות משתות - הגיעו; עד שתות ושתות בכלל - ינכה.

מיתיבי (הכי גרסינן בתוספתא (פ"ו מ"ח)): 'בסימניו ובמצריו: פחת שתות או הותיר שתות - הרי הוא כשום הדיינין: הגיעו!' (בכתובות בפרק 'אלמנה ניזונת' (פ"א מ"ד; דף צט:); תנן: 'שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות - מכון בטל'; שום הדיינין: בית דין שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות); והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא (והא שום הדיינין דטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות, כדתנן בפרק 'אלמנה ניזונת', כדפרישית; וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתניתין כשום הדיינין - אלמא כיתר משתות הוא, ויחזיר, וקשיא לרב הונא) !? (והאי דקתני 'הגיעו' - לקמיה מפרש לה שפיר:)

אמר לך רב הונא: ולטעמך - 'הגיעו' קא תני (דמשמע דהוי כפחות משתות; ואדמקשית לי מרישא - תקשי לך מסיפא! אלא ודאי הכי קאמר: פחת שתות או הותיר שתות - הגיעו, כשום הדיינין, דאמרינן נמי 'הגיעו', ורבן שמעון בן גמליאל הוא, דפליג בכתובות, ואמר: 'אם כן מה כח בית דין יפה?' ולכן הוי מכרן קיים; ו'הגיעו' דקתני הכא - אתרוייהו קאי, דהוי שתות דידהו כפחות משתות, וקשיא לרב יהודה) !?

(ואמר לך רב יהודה: לדידי נמי לא קשיא, דאיכא לתרוצי): אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין: כשום הדיינין לשותות (דהאי דקתני 'הגיעו' - לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות; ולעולם שתות כיתר משתות, ויחזיר! והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין - הני מילי בשותות: כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה - הכי נמי לא הוי מחילה), ולא כשום הדיינין: דאילו התם בטל מקח (דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח, כדתנן התם: 'מכרן בטל'), ואילו הכא הגיעו (כלומר: אין המקח בטל, אלא מקחו קיים, ויחזיר, כדתנן במתניתין: 'עד שתות' - ינכה; ואתא לאשמועינן אף על גב דדמו להדדי: דבתרוייהו שתות כיתר משתות - אפילו הכי התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים; והתם היינו טעמא: דכיון דטעו בית דין - תחרין מכל מה שעשו, אבל הכא - דתרוייהו חפצים במכר, זה למכור וזה ליקח - המקח קיים, והאונאה יחזיר; כן נראה בעיני שיטה זו, וכן עיקר, דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה; והכי נמי מסתברא מדתוצינן 'כשום הדיינין ולא כשום הדיינין' כו' ואין כתוב בספרים 'אלא כשום הדיינין'! הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר 'ולטעמך הוא כו'; יש לשונות אחרים ואין בהן ממש, וזה שלי הוא, ועיקר; (והשתא לא איפשטי לן אי כרב הונא אי כרב יהודה); ויש מפרשים: 'אמר לך רב הונא: ולטעמך' - הא מתרצתא היא? משבשתא היא, דקתני 'הגיעו' דאי שתות כיתר משתות דמי, 'ינכה' איבעי ליה למימר, ואמאי קתני 'הגיעו'?! אלא הכי קתני לה 'בסימניו ובמצריו' - הרי זה כשום הדיינין' לשותות, דלא יהבינן ליה שבעה ומחצה לכור, 'ולא כשום הדיינין' ממש, כלומר: ולא לגבי מקח כשום הדיינין הוא, דאילו כשום הדיינין - שתות בטל מקח, ואילו הכא - הגיעו: דעד שתות ושתות עצמו - הגיעו; וללשון זה כתוב בספרים 'אלא כשום הדיינין ולא כשום כו'.

רב פפא זבן ארעא מההוא גברא;

(בבא בתרא קו, ב)

אמר ליה (ההוא מוכר לרב פפא): " (הך קרקע דמבנא לך) הויא עשרין גריוי משחיה (עשרים סאין מדתה) " (וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו), ולא הויא אלא חמיסרא (דהיינו פחות רביעי); אתא לקמיה דאביי, אמר ליה (אביי לרב פפא): סברת וקבילת.

והתנן 'פחות משתות - הגיעו, עד שתות' - ינכה' ?

הני מילי (מתניתין) היכא דלא קים ליה (ללוקח) בגוה (במדת השדה), אבל היכא דקים ליה בגוה - סבר וקביל ("אבל מר - קים ליה בגוה: מכיר אתה שדה זו, ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר, וכיון דידעת - מחלת"); (והכי הלכתא).

והא 'עשרין' אמר לי (ולדעת כן אמר לי כך: שישלים לי הפחת משדה אחר, או ינכה לי מן הדמים, דלדעת כן אמר לי 'עשרים': שהוא עצמו היה סבור דהויא עשרין, ועל מנת להשלים לי מדת עשרין אמר לי 'עשרים') ?

אמר ליה (אביי): דעדיפא כעשרין (מצי למימר לך: דהאי דקאמר עשרין - לא לתת לך עשרין, שהרי גם הוא היה יודע שאין בשדה אלא חמיסר, אלא דעדיפא כעשרין של שדה אחר אמר לך, ולהשביח מקחו אמר כן).

תניא: רבי יוסי אומר: האחין שחלקו (בירו שנים ושלשה חלקין שוין, ואחר כך יפילו גורלות; והוא הדין לשותפין) - כיון שעלה גורל לאחד מהן (שנפל הגורל על אחד

מהם והוברר חלקו) - **קנו כולם** (כלומר: זה קנה לגמרי בגורל, ולא יוכלו לחזור בו; ואם הם שנים - זה קנה חלקו שנפל עליו הגורל, וגם חבריו קנה: דעל מי יפול גורל שני כי אם על השני? ואם שלשה: אותו שנפל לו הגורל - קנה חלקו, והשנים קנו בין שניהם שני החלקים לחלוק ביניהם כל שעה שירצו, אף לחלוק בענין אחר, ואחר כך יפילו גורלות; ומיהו היכא דנפל הגורל לכולן - פשיטא דקנו כולן, ואף על גב דלא אחזק כל אחד בשלו: דכיון דמוחזקין ועומדין הן כולן בכל הקרקע - אין הגורל מקנה להן כלום, אלא **מברר** לכל אחד חלקו המגיעו; (ולא שגא קרקע ולא שגא מטלטלין: כיון שעלה הגורל לזה - קנה חברו כמו כן חלקו המגיעו מיד, בלא נפילת גורל; דהא לא מפליג גמרא בין מקרקעי למטלטלין הכא מידי) ' (איידי דאיידי במתניתין במוכר קרקע לחבירו במדה ומצא יותר מכדי מדתו - דמחזיר, ולא אמרינן 'בטל המכר' - נקט נמי להך, דאיתמר לקמן: שני אחין שחלקו ובא להן אח, דקאמר שמואל: **'מקמצינ'**: מחזיר את מה שיש לו יותר, דומיא דמתניתין; ואגב גררא דההיא קתני ברישא הך ברייתא, לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא, דעלה פליגי רב ושמואל היכא דחלקו ובא להן אח, דדמיא להך דרבי יוסי: שלא עלה הגורל לכולן) ;

מאי טעמא (במאי קנו? הרי לא נפל גורל, ולא החזיקו כל אחד בשלו עדיין - דאי אחזק מאי למימרא) ?

אמר רבי אלעזר: כתחלת ארץ ישראל: מה תחלה בגורל - אף כאן בגורל.

אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים (כדאמרינן ב"ש נוחלין' (לקמן דף קכב): **'אלעזר מלובש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדין לפניו; קלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכיון ברוח הקודש כו')** - **אף כאן בקלפי ואורים ותומים?**

אמר רב אשי: (לעולם כתחלת ארץ ישראל קונה גורל; ודקשיא לך: אי מה להלן כו? - היינו טעמא דלא צריך כולי האי: **בההוא הנאה דקא ציייתי להדדי - גמרי ומקנו להדדי** (משום דגמרי בלבב שלם ומקנו למי שיעלה הגורל מיד - מהני גמר דעתם עם הגורל כאורים ותומים, דמהני אפילו היכא דלא גמרי ומקנו: דבההיא הנאה דצייתי להדדי ונשמעין זה לזה לחלוק בגורל כדי שיטול כל אחד חלקו בפני עצמו, דאינן חפצים עוד בשותפות - הלכך אין רוצין שיהא עוד עכוב בדבר, וגמרו ומקנו אהדדי; כן זקוק אני לפרש, שהרי אין כתוב בספרים **'אלא אמר רב אשי'**; הלכך לא בא לסתור טעמו של רבי אלעזר אלא לתרצו) .

[חדושי הגר"ח הלוי - הלכות שכנים פרק ב הלכה יא ...]

אלא דבב"ב דף ק"ו שם פריך הגמ' על הא דילפינן מחלוקת הארץ דמועיל גורל אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים אף כאן בקלפי ואורים ותומים אמר רב אשי בההיא הנאה דקא ציייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, ועיין בראשונים שם דיש דגורסים אלא אמר ר"א, ור"ל דהדר ביה בגמ' מקמייתא ולא ילפינן לה מתחלת ארץ ישראל, ויש גורסים אמר ר"א, והך טעמא דגמרי ומקני מועיל להילפותא מתחלת ארץ ישראל, וא"כ י"ל דזהו פלוגתא הראב"ד והרמב"ם, דהרמב"ם סובר כהך גירסא דגרסינן אלא, וא"כ הא לא ילפינן כלל דין גורל מחלוקת ארץ ישראל, וע"כ זהו שפסק דגורל מועיל לכו"ע גם אם אין בריה, והראב"ד סובר כהך גירסא דלא גרסינן אלא, וא"כ הא באמת נשארה הילפותא מחלוקת ארץ ישראל, ועל כן זהו שהשיג דזהו רק אם יש בריה, משא"כ לדידן, דק"ל אין בריה - אין הגורל מועיל כלל, וכמו שכתבנו:

והנה קשה להנך ראשונים דלא גרסי 'אלא', דמאי משני הגמ' בההיא הנאה דקא ציייתי להדדי גמרי ומקנו להדדי, והלא עכ"פ הא אין כאן גורל שוה לגורל של חלוקת הארץ כיון דחסר קלפי ואורים ותומים, ואין יצטרף לזה מה דגמרי ומקנו להדדי כיון דאין כאן גורל כדינו ...]

איתמר: שני אחין שחלקו (קרקעות), **ובא להן אח ממדינת הים: רב אמר: בטלה מחלוקת** (ויחלקו לכתחלה בשלשה חלקים, ובגורל: דנהי נמי דינפל גורל לאחד מהן קנו כולן - הני מילי היכא דחלקו כדאורי, אבל היכא דכל אחד נטל יותר מחלקו - חלוקה בטעות הוא, והדרא); **ושמואל אמר: מקמצינ** (נוטל כל אחד שלישי מחלקו ונותנין לזה; כגון שירשו שש שדות ונטלו זה שלש וזה שלש, ובא להן אח - זה נותן לו שדה אחת וזה נותן לו שדה אחת, הרי לכל אחד שני שדות והנם שוים) . [הפסק של שמואל דומה לדין המשנה: 'ינכה', כלומר: עד כמה שאפשר אין משנים את המצב באופן יסודי, לא בטלה מחלוקת, והעיסקה אינה בטלה - אלא מקיימים את המצב שנוצר ומפצים את מי שצריך] .

אמר ליה רבא לרב נחמן: לרב, דאמר 'בטלה מחלוקת' - אלמא הדר דינא (כלומר: חוזרת החלוקה בשביל שנטלו חלקם שלא מדעת אח השלישי); **אלא מעתה הני בי תלתא** (אחין או שותפין) **דקיימי ואזול כי תרי מינייהו ופלוג** (בלא ידיעת השלישי בשלשה חלקים בפני שלשה בית דין הדיוטות, כדאמרינן באלו מציאות (בבא מציעא דף לב.))

- הכי נמי דבטלה מחלוקת (כשיבא השלישי ויאמר "איני חפץ בהך חלוקה", בתמיה) ! ?

הכי? השתא: התם נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא (בשלשה חלקים חלקו הכל, דמטי לכל חד חלק הראוי לו; הלכך לדעתו [של השלישי] לא חיישינן, דאילו הוה הכא - נמי הוה פליג בגורל), **הכא לא נחיתי אדעתא דבי תלתא מעיקרא** (אבל הכא, דאגלאי מילתא לבסוף דנטל יותר מדאי - טעות הוא, ובטלה מחלוקת) .

(מהכא שמעינן דפשיטא להו דתלתא אחים או תלתא שותפין, אי נמי תרי אחי או תרי שותפי - כדמוכח ב'אלו מציאות' (שם דף לא:), באיסור רב ספרא דעבד עיסקא בהדי הדדי, והלך רב ספרא ופלג בלא דעתא דאיסור באפי תרי כו' ופלג כו' דעתא דחבריה, וכגון דפלג בלא דעתא דחבריה באפי תלתא, ואית ליה סהדי דפלג, כדאמרינן ב'אלו מציאות' - תתקיים החלוקה, ואין חבירו יכול לערער עליה; ואם חלק שלא בפני בית דין - לא כלום הוא; ומה שהשביחו הנכסים - השביחו לאמצע; והני מילי מידי דצריך שומא, אבל חלוקת מעות, דלא צריך שומא - אין צריך לחלוק בפני בית דין.)

אמר ליה רב פפא לאביי: לשמואל, דאמר 'מקמצינ' - למימרא דקם דינא? והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו "כור בשלשים אני מוכר

לך" - יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה, "כור בשלשים סאה בסלע אני מוכר לך" - ראשון ראשון קנה' (ולשמואל דאמר 'מקמצי' אלמא קס דינא: דכל מי שנוטל דבר הראוי לו אלא שאינו נוטל כשיעור הראוי לו, אלא יותר - והוא הדין לפחות - קאמר שמואל דמאי דתפיס תפיס, אי הכי אמאי אמר שמואל יכול לחזור בו מוכר ואפילו בסאה אחרונה ומוציא מיד הלוקח כ"ט סאין שבאו כבר לידו? ואמאי? הא כיון דהוה ראוי ליטול כור כדאתני ליה מוכר, במה שזכה כבר יזכה אף על גב דלא בא לידו כשיעור הראוי לו? אלא לאו שמע מינה דהדר דינא היכא דנטל פחות, וכל שכן היכא דנטל יותר, כדלעיל, וקשיא דשמואל אדשמואל!) ?

(בבא בתרא קז, א)

(ומשני:) התם (גבי מקח וממכר) עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למוכר וניחא ליה ללוקח (כלומר: לכך תקנו ואמרו חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו: דביתר דעת הלוקח והמוכר אזלי רבנן, דהכי ניחא לתרוייהו: ניחא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל המקח, שאם תיזול יוכל הלוקח לחזור; וגם ניחא ליה למוכר: שאם תוקיר בתוך כך יחזור בו! הלכך: לדעת כן מוכר וקנה לוקח: שיחזרו בהן אפילו בסאה אחרונה; ובסיפא דמילתיה דקאמר 'ראשון ראשון קנה' - היינו לפי שכל סאה וסאה משמשכו - נגמרה סחורתו; אבל גבי חלוקת קרקע - ודאי ניחא להו להפטר מהר זה מזה, ויזכה כל אחד ואחד בחלקו, ויטרח בו: ד'קדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קירא', והלכך התם קס דינא) .

איתמר: אחין שחלקו (ובשני אחין מיירי, ומיהו הוא הדין לשלשה), ובא בעל חוב (דאבוהון) ונטל חלקו של אחד מהן: רב אמר: בטלה מחלוקת (אותה חלוקה בטלה, וחוזרין וחולקין בשוה מן הנשאר); ושמואל אמר: ויתר [מראש, בעת החלוקה, על זכות פניה חזרה לאחים שחלקו אתו] (הפסיד, ואינו חוזר על אחיו כלל); ורב אסי אמר: נוטל רביע בקרקע ורביע במעות (כמו 'או רביע מעות', וכדתנן במסכת יבמות (דף נ.) בפרק 'רבן גמליאל': 'ועשה מאמר ונתן גט ובעל', ואמרינן 'או או' קתני; והכי פירושו: יחזיר לו רביע חלקו, או קרקע או מעות; לא בטלה מחלוקת ליטול מחצה מחלק אחיו, כרב, וגם לא ויתר כשמואל - לגמרי, אלא נוטל רביע קרקע משדה אחיו, דהיינו חצי חציו או רביע יתן לו אחיו מעות, דמצי אמר ליה "אנא הוי מסליקנא ליה לבעל חוב בזו", שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זוזי, ולדידך נמי זוזי משלימנא!"; וטעמא מפרש לקמיה: דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל, וממון המוטל בספק - חולקין):

רב אמר 'בטלה מחלוקת': קא סבר האחין שחלקו יורשין הן (תורת יורשין יש עליהם לפרוע בין כולן חובת אביהן דמשום חלוקה לא איסתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהו דסבירא ליה לרב יש ברירה הוברר הדבר שזכה כל אחד בחלק הראוי לו ונמצא דלא לקחו זה מזה כלום והוא הדין לענין חזרה ביובל דאיכא למאן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לרב אין מחזירין וכיון דיורשין הוו הלכך מחצית חלקו יחזיר לו);

ושמואל אמר 'ויתר': קא סבר האחין שחלקו לקוחות הוו, וכלוקח שלא באחריו דמי (כלקוחות דמו, דאין ברירה, ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו, וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי, והיינו לקוחות; וכיון דלקוחות נינהו - הא ודאי כלוקח שלא באחריו דמו, כאילו אמרו זה לזה "איני מקבל אחריות חלקך עלי" דמי, דמסתמא לא מקבלי; דאף על גב דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן 'אחריות טעות סופר הוא' אם לא פירש בשטר המכירה - הני מילי היכא דזבין קרקע מחבירה, דלא שדי איניש זוזי בכדי, אבל לגבי ירושת אחיו, דכל אחד נטל חלקו בההיא הנאה דאיהו לא מקבל אחריות על של חבירו - גמר ומקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי שלא יקבל חבירו אחריותו עליו ולא תשתעבד לו שדה, כי היכי דדידיה לא משעבדא לחבירו);

רב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו (וחייב להחזיר מחצית חלקו, כרב, דעל שניהם לפרוע חובת אביהו) אי לקוחות הוו (או כלקוחות דמו, ואינו חייב כלום), הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות (הלכך יפרע רביע לאחיו מן השדה הנשאר לו, דממון המוטל בספק - חולקין, או רביע מעות יחזיר לו, דאמר ליה "אנא הוו לי זוזי והוה מסליקנא ליה בזו", ובשביל עניותך לא אפסיד נחלתי". לשון אחר פירש רבינו קני בבבא קמא בפרק ראשון: 'ורביע במעות ממש, לבד רביע בקרקע, דהיינו כל חלקן בין קרקע ומעות; ומספקא ליה אי כיורשין דמו, וחייב להחזיר מחצית חלקו בקרקע ולא יוכל לסלקו במעות, או כלקוחות דמו, ומיהו כלוקח באחריות דמי, וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד, אבל במעות יכול לסלקו; הלכך יחזיר רביע קרקע כיורשין ורביע כמוכר באחריות; ותפוס לשון ראשון; כך פירש רבינו, וכן הוא, שאין ממש בהאי לשון אחרון: דכל היכא דפליגי בגמרא תלתא תנאי או תלתא אמוראי כי האי גוונא: שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים - הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם: במקצת סבירא ליה כי האי, ובמקצת סבירא ליה כאידך; אבל הכא - כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו, כרב, בין קרקע ומעות - אם כן במאי קאי כשמואל? הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או במעות, אלא אם יחזיר לו חלקו אם לא?);

אמר רב פפא: הלכתא בכל הני שמעתתא: מקמצי (בשני אחין שחלקו ובא להן אח, ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן - שיקמיץ מחלקו ויתן לזה חצי השדה, כרב, דכיורשין דמו; ומיהו לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלק בגורל, אלא בלא גורל, ויתן לו חצי השדה מאיה צד שיצאה, ובלבד שיהא שוה כאידך חציה). [לא ברור מדוע אומר הרשב"ם שההלכה כרב, שהרי אומר הרשב"ם שלא בטלה החלוקה; למעשה ההלכה כפי שמסביר אותה היא כשמואל כאשר הופיע אז שהיה בלתי ידוע! האם הרשב"ם סובר שכאן מודה רב לשמואל שם?]

אמימר אמר: בטלה מחלוקת;

והלכתא: בטלה מחלוקת (היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא להן אח ממדינת הים, או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם; אי נמי אי טעו בחלוקה לחלוק ביניהן שדה שגזל אביהן, ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן, ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו - דחורים וחולקין בשוה, דמייא לבעל חוב שנטל חלקו של אחד מהן, דחורין וחולקין בשוה; והוא הדין אם נטל חצי חלקו: שצריך להפיל גורלות על הכל, דלא פליג רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו לחציו; ושמעין נמי מהכא דהאחין שחלקו - כיורשין דמו, ולא כלקוחות) .
עיי' רא"ש סימן ב

תנו רבנן: 'שלשה שירדו לשום (נכסי יתומין למזון האשה והבנות; ואין שומת בית דין בפחות משלשה): **אחד אומר במנה** (דהיינו מאה זוז) **ושנים אומרים במאתים**, (או), **אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה** - **פְּטֵל יחיד במיעוטו** (כלומר: בטלו דברי היחיד מפני שהוא המעט, וכתיב (שמות כג) 'אחרי רבים להטות'); **אחד אומר במנה** (דהיינו כ"ה סלעים) **ואחד אומר בעשרים** (דהיינו חמשה סלעים פחות, היינו שמונים דינר), **ואחד אומר בשלשים** (דהיינו חמשה סלעים יותר, [ש]הם מאה ועשרים דינר) - **נדרן במנה** (טעמא דכולהו מפרש ואזיל לקמיה) .
רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: נדרן בתשעים (דינר; מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין - לוקחין החצי, דהיינו עשרה דינרים, ומוסיפין על של שמונים);
אחרים אומרים: עושין שומא ביניהן, ומשלשין (כלומר: חושבין בכמה חלקים, דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים, ומאותן ארבעים תידון בשליש, דהיינו שלשה עשר דינר ושליש דינר על שמונים; וטעמא מפרש לקמיה) .
מאן דאמר 'נדרן במנה' - **מילתא מציעתא** (דבר השוה הכרע בין שניהם: הוסיף ה' על הממעיט, ופוחת חמשה מן המרבה - ובדין הוא דתידון כוותיה במנה, דהא תרויהו: של שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה; ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים, דלא הוי מציעתא כל כך);
רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדרן בתשעים - **קא סבר: הא ארעא**

(בבא בתרא קז, ב)

תשעין (דינר) **שוה** (דהיינו כ"ב סלעים וחצי, וכל אחד טועה מעט): **והאי דקאמר 'עשרים'** - **דקא טעי עשרה לאחוריה** (ששוה עשרה יותר, והניח עשרה אחריו שהיה לו לתפוס בחשבונן), **והאי דקא אמר 'מנה'** - **קא טעי עשרה לקמיה** (שלקח עשרה לפניו, כלומר: יותר מן הראוי הוסיף, ולקח מחשבון שלפניו העתידי לבא, שלא היה ראוי לתפוס) (זה שאומר 'עשרים' - מזלזל שתי סלעים ומחצה משריין, וזה שאומר 'מנה' - מעלה בדמים שתי סלעים ומחצה; דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת: זה למעלה וזה למטה, ונאמר דשוה צ' - דהיינו כ"ב סלעים ומחצה, דהשתא אזלינן בתר דברי שנים הפחותים, ויתפשת מועט תפשת' ולא נלך אחרי מי שאומר מנה, ונימא דהוא לבדו עומד על אמיתתו של דבר מכל וכל, והשאר טעו) !
אדרבה! האי ארעא - **מאה ועשרה שויה** (והוה ליה למימר: תידון במאה ועשרים, דמאי חזית דאזלת בתר ראשון ושני, אבל השלישי טעה יותר מדאי? אדרבה: תפוס דברי השני והשלישי, אבל הראשון טעה יותר מדאי), **והאי דקאמר מנה** - **קא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים** - **קא טעי עשרה לקמיה!?**
נקוט מיהת תרי קמאי בידך (כלומר: כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי - יש לנו לילך אחרי שנים הפחותים), **דמתורת מנה לא מפקי ליה** (כלומר: שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב למנה שוה אבל לא מנה בכלל ולא אחר תרי בתראי שאומרין יותר ממנה, ד'תפשת מרובה לא תפשת', והרי כולם מודים שקרוב למנה שוה - הלכך יתן תשעים) .

'אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין': קא סברי האי ארעא - **תשעין ותלתא ותלתא שויה**; **האי דקאמר 'עשרים'** - **קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה**, **והאי דקאמר 'מנה'** - **קא טעי תליסר ותלתא לקמיה** (כדפרישית לעיל; ותנא קמא סבירא ליה דאיכא למימר: דלא טעי איניש כלל, והלכך אמצעי תפוס, והשאר שמא טעו; ורבי אלעזר ברבי צדוק סבר: טעי איניש בעשרה לזלזל או בעשרה להוקיר; ואחרים סברי: טעי איניש ב"ג ושליש בדבר ששוה יותר משמונים); **ובדין הוא דלימא (דשויה) טפי** (מנה וששה דינר ושני שלישי דינר, דהיינו י"ג ושליש יתר על שויו), **והאי דלא קאמר - סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחראי** (והאי דלא אמר - היינו משום דדיו מה שמוסיף על חבירו עשרים: שחבירו אומר שמונים והוא אומר מנה; ואף על פי שאין אנו יודעין איזה דברי ראשון - אפילו הכי נושאין ונותנין בדבר, וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו; ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה בעיניהם; וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים - ירא הוא לומר יותר ממנה) .
אדרבה: הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויה; **האי דקאמר 'מנה'** - **קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה, והאי דקאמר 'שלשים'** - **טעי תליסר ותלתא לקמיה, ובדין הוא דקאמר טפי, סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחראי!?**

נקוט מיהת תרי קמאי בידך, דמתורת מאה לא מפקי ליה (הך סוגיא כי ההיא דלעיל מפרשא כולה).

אמר רב הונא: הלכה כ'אחרים'.

אמר רב אשי: טעמא ד'אחרים' לא ידעינן (דלא מסתבר טעמייהו), הלכתא עבדינן כוותיהו (בתמיה) ? (אלא הלכתא עבדינן כתנא קמא, דאמר: תידון במנה.) [כא] 'אחרים' – בדרך כלל רבי מאיר, ואין הלכה כמותו כי לא ירדו לסוף דעתו!]

תנו דייני גולה (שמואל וקרנא): עושין שומא ביניהן ומשלשין (סתם ברייתא שוין כאחרים; והכי גרסינן לה בפירושי רבנו חננאל).
אמר רב הונא: הלכתא כדייני גולה (דהיינו נמי הלכתא כ'אחרים'; ודלמא חדא מכלל דחביריה איתמר).

אמר רב אשי: טעמא דדייני גולה לא ידעינן, הלכתא עבדינן כוותיהו ? (ומשום דמילתא דפשיטא היא דהיינו הך - לא חש הגמרא להקשות ולמימר: 'והא אמרה רב הונא חדא זימנא' אלא היכא דלא דמו אהדדי הנהו תרתני מילי - שפיר שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין - התם אורחיה דגמרא לפרושי; כן נראה בעיני).
[הבאת הדעה שמשלשין לפי 'אחרים' שבמשנה, ושל דייני הגולה - יש לזה משמעות: שגם בארץ ישראל וגם בבל פסקו כך! ולכן לולא הסיכום של הרי"ף יש להניח שכך היה צריך לפסוק גם אם איננו יודעים את הטעם!]

משנה:

האומר לחבירו: "חצי שדה אני מוכר לך" - משמנין ביניהן (מפרש בגמרא) ונוטל חצי שדהו;
"חציה בדרום אני מוכר לך" - משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום (כולה מפרשא בגמרא);
והוא (מוכר) מקבל עליו (לתת מחצי שדהו) מקום הגדר (לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד מפני החיות שלא יכנסו לתוכו); דסתם מוכר חצי שדה - מוכר לו כל צרכי שדה; אבל היכא דמכר לו שדה שלם - התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולו, ומה יוסיף ליתן לו יותר?, חריץ (פושטי"ר בלעז) ובן חריץ (חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול);
וכמה הוא חריץ? - ששה טפחים (רחבו באורך כל השדה; ובגמרא מפרש למה לי כל הני); ובן חריץ - שלשה.

גמרא:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לוקח נוטל כחוש שבו (יד הלוקח על התחתונה, לפיכך נותן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה, דדלמא "דמי חצי השדה" אמר לו; לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי, כדי דמי חצי השדה, כדמפרש לקמיה, והיינו רווחא דמוכר: דרוצה אדם בקב עידית יותר משני קבין זיבורית); והא דקתני 'משמנין' - היינו כדמפרש בבכורות בפרק 'הלוקח עובר פרתו' [פ"ב מ"ו; דף יז, ב"ח, ב], דקתני 'רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים כו'... ר' עקיבא אומר משמנין ביניהן' ומפרש רבי יוחנן בגמרא 'וכהן נוטל כחוש' וכל כי הך סוגיא - איתא התם; ומפרש 'מאי 'משמנין'? שומן יאה ביניהן, ואי מייתי כהן ראייה - שקיל' הכא נמי: שומן יאה ביניהן ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש - יאה ביניהן, ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרקע הרבה עד שיהא שוה כחלק היפה שעייכב המוכר לעצמו, כדמפרש לקמיה; ומיהו לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם, דהתם - שמא הכחוש של כהן הוא, הלכך: כיון דלא מצי מייתי ראייה - מפסיד; אבל הכא ודאי מכר לו כל חצי שדהו, והדבר ידוע דכל החצי מוכר, ומן הדין היה לו ליטול חצי היפה וחצי הכחוש, אלא משום דמצי אמר ליה: "דמי חצי השדה מוכרתי לך", כדלקמן - הלכך ידו על התחתונה ליטול מן הכחוש בשוה חצי השדה).

אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: והא אנן 'משמנין ביניהן' תנן (דמשמע יד שניהן שוה ליטול זה כשומא שנוטל זה מן היפה ומן הכחוש, דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע! והכי נמי מוכח בבכורות, דהכי משמע ליה 'משמנין' לרבי חייא בר אבא: דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע, דאמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן התם: 'והא משמנין ביניהן' תנן' ואמר ליה נמי רבי יוחנן: 'אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא מסיפא, דקתני 'מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה' ואי סלקא דעתא 'משמנין ביניהן' דכי הדדי פלגי - הכא נמי לפלוג כי הדדי! אלא מאי 'משמנין' כו') ?

אמר ליה: אדאכלת כפנייתא (תמרים) בכבל (שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה; ומקנתרו היה) - תרגימנא (לרישא) מסיפא, דקתני סיפא: "חציה בדרום אני מוכר לך" - משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום; ואמאי 'משמנין ביניהן' ? והא 'חציה בדרום' אמר ליה (כלומר: אם כדברך כן הוא, ד"חצי שדה אני מוכר לך" - ממש הוא, למה 'משמנין' ימתחו קו המדה ויטול הלוקח חציה בדרום, הן כחוש הן יפה, שהרי כך פירש לו "חציה בדרום"!) אלא מדקתני אפילו בסיפא 'משמנין' ? - אלא (שמע מינה דהאי דקתני 'משמנין') לדמי (לדמי הוא); הכא נמי לדמי (וכדפרישנא לעיל, כלומר: "מה ששוה חצי שדה זו מוכרתי לך מן הקרקע באיזה מקום שארצה אתן לך"; מיהו רישא דמתניתין: שמין כל השדה, ואם עלו דמיה ק' דינר - נותן מוכר ללוקח מה ששוה נ' דינר במקום הכחוש בשדה זו, שיד הלוקח על התחתונה; וזהו פירוש 'משמנין ביניהן'; ו'נוטל חצי שדהו' פירוש: 'כדמי חצי שדהו'; אבל סיפא דמתניתין - אין שמין כל השדה אלא חציה שבדרום, הן

כחוש הן יפה, ומה ששוה חציה שבדרום נותן המוכר ללוקח כנגד אותן הדמים באיזה רוח שירצה, דהיינו בכחוש, דיד הלוקח על התחונה, דדלמא זה שאמר 'חציה שבדרום' = שומת חציה שבדרום קאמר, ולא חציה שבדרום ממש הוא שמכר לו; כן נראה בעיני וכן פירש רבינו חננאל).

מקבל עליו מקום גדר כו':
תאנא: חריץ מבחוץ ובן חריץ מבפנים, וזה וזה אחורי גדר,

(בבא בתרא קח, א)
כדי שלא תהא חיה קופצת (על הגדר איצטריך חריץ ובן חריץ).
ולעבד חריץ ולא לעבד בן חריץ (דהשתא נמי לא קפצה שהחריץ מרחיקה מן הגדר)?
אידי דרווח קיימא בגויה - וקפצה (ששה טפחים נכנס לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת).
ולעבד בן חריץ ולא לעבד חריץ?
אידי דקטין - קיימא אשפתיה (החיצונה) וקפצה.
וכמה בין חריץ לבן חריץ?
טפח (ומסקנא דברייא הוא).

הדרן עלך בית כור

=====

כל המוצא שגיאה מתבקש להודיע לי לכתובת yeshol@gmail.com

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; רש"י בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות 10 MIRIAM; מראי מקומות גם 10 MIRIAM
מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות 10 NARKISIM;
הערות: בסוגריים [] באותיות 10 CourierNew; ההערות עם קידומת # אינם
פשוט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד.
תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך:
(תענית ב,ב)
הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוץ לצורך
הפשוט הפשוט.
הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז
מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the footnote.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,
<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel
49351

Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request
to notify of use at yeshol@gmail.com